

■ Jak zarabiać na rynku walutowym

Tomasz Marek
EFIX Polska
tm@efixpolska.com

Metody konstruowania skutecznych strategii inwestycyjnych na rynku FOREX

Warunkiem odniesienia sukcesu na jakimkolwiek rynku jest ograniczenie wpływu czynników zewnętrznych na swoje decyzje inwestycyjne. Można to osiągnąć, jeśli w każdej sytuacji rynkowej wie się jaką pozycję powinniśmy posiadać. Niestety nie dają tego wszelkie „strategie intuicyjne”, które nie dosyć, że są niemożliwe do przetestowania to również odznaczają się dużą podatnością na czynniki zewnętrzne.

Jest to normalne, gdyż właśnie taka jest natura ludzka i nie mając dopracowanych metod analitycznych zwykle skazani jesteśmy na porażkę. Wyjściem z takiej sytuacji jest budowa kompletnej strategii inwestycyjnej, która pozwoli nam podejmować decyzje automatycznie, niezależnie od tego co dzieje się w otoczeniu rynku. Jak zbudować taką strategię, z jakich elementów powinna się ona składać, postaram się pokazać Państwu w niniejszym artykule.

Strategia inwestycyjna jest zbiorem reguł i wzorów zachowania, przy pomocy których inwestor zamierza realizować swoje dyspozycje kupna i sprzedaży na danym rynku.

Z racji tego, że inwestorzy są różni, przed przystąpieniem do budowy swojej indywidualnej strategii inwestycyjnej, należy odpowiedzieć sobie na listę pytań, które pozwolą wybrać optymalny dla siebie model.

Pierwszym bardzo ważnym pytaniem, na które powinniśmy odpowiedzieć jest pytanie o nasz horyzont inwestycyjny, co bezpośrednio wiąże się z rodzajem danych, na których będziemy pracować. Nie da się tego elementu rozpatrywać bez odpowiedzi na dwa kolejne pytania: jaka jest wielkość naszych kapitałów oraz poziom zleceń obronnych czyli poziom akceptowalnej przez nas straty w jednej transakcji. I tak, powszechnie uważa się, że poziom straty w jednej transakcji nie powinien przekraczać 2-3 % posiadanych przez nas środków przeznaczonych na inwestycje. Dlaczego jest to takie istotne? Dla tego, że żadna strategia inwestycyjna nie jest idealna i w każdej występują serie co najmniej kilku strat pod rząd. Aby te straty nie spowodowały spustoszenia na naszym koncie, ich pojedyncza wielkość nie może być zbyt duża. Z drugiej strony odległość zleceń stop powinna uwzględniać zmienność rynku w danej jednostce czasowej czyli w kumulacji danych, na których pracujemy. Jeśli np. pracujemy na danych godzinnych, na których średnia zmien-

Tomasz Marek ■■

ność wynosi 40 pipsów, nie za bardzo rozsądne wydaje się stawianie zleceń STOP w odległości 10 pipsów. Takie postępowanie może bowiem powodować, że bardzo często będziemy „wyrzucani” z rynku mimo, iż przewidywany przez naszą strategię trend będzie później kontynuowany. W takim przypadku jeśli poziom akceptowalnej przez nas straty wynosi tylko 10 pipsów na pojedynczej transakcji (odpowiada to sumie 100 \$ na parze EUR/USD gdyż 1 pips = 10 USD), to powinniśmy działać raczej na danych 5 minutowych, jeśli nie nawet krótszych. Moim zdaniem wielkość STOP-a początkowego (będę o nim mówił w dalszej części tego artykułu) równa 10 pipsom przeznaczona jest raczej dla bardzo aktywnych day-traderów, którzy swoje zlecenia potrafią składać szybko i zdecydowanie. Z drugiej strony, jeśli decydujemy się na strategię średnioterminową i chcemy aby nasze zlecenia były logiczne musimy liczyć się z większym ruchem, który potrzebny jest do zanegowania naszego sygnału wejścia na rynek. Zwykle przy strategiach o kilkudniowym horyzoncie inwestycyjnym podstawowym

wykresem, na którym się pracuje jest wykres 60 minutowy, a logiczne zlecenia obronne są oddalone o ok. 50 pipsów od ceny wejścia na rynek. W takim przypadku, aby zachować zasadę, że w jednej transakcji nie tracimy więcej niż 3% kapitału nasze środki przeznaczone na jednego lota powinny wynosić ok. 16 600 USD (przy lewarze 1:100).

Bardzo ważnym pytaniem, na które musimy sobie odpowiedzieć przed przystąpieniem do budowy swej indywidualnej strategii inwestycyjnej jest określenie ilości czasu, który możemy poświęcić na inwestycje. Jeśli mamy go nie za dużo, to skazani jesteśmy albo na strategię długoterminową, na które ze względu na wielkość lewarowania oraz rozmiar jednostki transakcyjnej mało kto może sobie pozwolić. Innym rozwiązaniem tego problemu może być zastosowanie strategii polegającej na wyszukiwaniu ściśle określonych sytuacji na rynku, czyli zastosowanie **strategii wybiórczej obecności na rynku**, o których będę pisał w dalszej części tego artykułu.

Oprócz powyższych kwestii przy budowaniu strategii inwestycyjnej należy uwzględnić następujące sprawy:

- charakterystykę danego rynku, na którym zamierzamy działać – taką jak rodzaje stosowanych zleceń, gwarancje ich wykonania, wielkość lewarowania, płynność, ciągłość notowań
- z bardziej szczegółowych spraw należy zastanowić się, jaki rodzaj strategii mamy zamiar stosować (np. strategię gry z trendem lub strategię zajmującą się poszukiwaniem punktów zwrotnych rynku), gdyż każda z nich ma swoje ograniczenia, wady oraz zalety
- ostatnim elementem jest wybór narzędzi, które mamy zamiar stosować w celu realizacji naszej strategii – narzędzia te powinny być zastosowane zgodnie z intencjami ich twórców, aby nie dochodziło do błędów merytorycznych, które już na wstępie czynić będą naszą pracę syzyfową.

Po uwzględnieniu przedstawionych wyżej kwestii można przystąpić do budowy swojej własnej strategii inwestycyjnej, która powinna składać się z czterech podstawowych elementów. Są nimi:

- zasady zajmowania pozycji
- zasady ustanawiania początkowych zleceń STOP

- kontrola pozycji, kiedy rynek „idzie” zgodnie z naszymi założeniami
- zasady zamknięcia pozycji

Jedna uwaga – im krótszy jest nasz horyzont inwestycyjny tym trudniejsze jest rozdzielanie elementów wymienionych w dwóch ostatnich punktach.

■ ■ Zasady (metody) zajmowania pozycji

Powszechnie uważa się, że jest to najmniej istotny element strategii inwestycyjnej, co jest jednak prawdą, jeśli założy się, iż posiadamy nieskończenie wiele środków przeznaczonych na inwestycje. Jeśli natomiast tak nie jest, a my dodatkowo zamierzamy działać na rynku, który jest mocno lewarowany, twierdzenie takie staje się mniej poprawne. Generalnie im krótszy jest nasz horyzont inwestycyjny, tym moment otwarcia pozycji zaczyna nabierać coraz to większego znaczenia.

Ważne: Metoda otwarcia pozycji musi być obiektywna i w pełni automatyczna. Najlepiej, jeśli wiemy wcześniej po jakiej cenie dany sygnał wystąpi, co pozwala nam postawić zlecenie wcześniej zanim sygnał takowy wystąpi.

Istotnym elementem jest to, aby nasza pozycja od razu synchronizowała się z rynkiem, co z jednej strony zapewni nam „zdrowie psychiczne”, z drugiej zaś pozwoli szybko przedstawić zlecenie STOP początkowy na cenę otwarcia, co jest szczególnie istotne przy strategiach krótkoterminowych (będę o tym jeszcze pisał w dalszej części tego opracowania).

Metody otwarcia pozycji można podzielić na kilka kategorii takie jak:

- wybicia z formacji, kanałów lub przełamania linii trendu
- metody wskaźnikowe (np. metody synchronizacji z istniejącym już trendem lub metody szukające odwrócenia trendu)
- inne metody – np. pochodzące ze świec japońskich

■ ■ Zasady ustawiania początkowych zleceń STOP

STOP początkowy służy do kontroli wielkości straty, którą osiągnie inwestor jeśli rynek zwróci się przeciwko niemu, czyli pójdzie w kierunku przeciwnym do otwartej przez niego pozycji. Tak jak pisałem już wyżej, wielkość straty na pojedynczej pozycji nie powinna być większa niż 2-3 % posiadanych przez inwestora środków przeznaczonych na inwestycje. Bardzo ważnym elementem przy szacowaniu wielkości straty jest możliwość jej w miarę dokładnego określenia przez co rozumieć wielkość poslizgów cenowych podczas

AUD/CAD 5,000,000	EUR/CAD 5,000,000	GBP/USD 20,000,000
AUD/CHF 5,000,000	EUR/CHF 20,000,000	NZD/CAD 5,000,000
AUD/JPY 5,000,000	EUR/GBP 20,000,000	NZD/CHF 5,000,000
AUD/NZD 5,000,000	EUR/USD 20,000,000	NZD/JPY 5,000,000
AUD/USD 20,000,000	GBP/AUD 5,000,000	NZD/USD 20,000,000
CAD/CHF 5,000,000	GBP/CAD 5,000,000	USD/CAD 20,000,000
CAD/JPY 5,000,000	GBP/CHF 5,000,000	USD/CHF 20,000,000
CHF/JPY 20,000,000	GBP/JPY 10,000,000	USD/JPY 20,000,000
EUR/AUD 5,000,000	GBP/NZD 5,000,000	

Tabela 1: ■ ■

realizacji zleceń. I tutaj rynek FOREX a właściwie nasz broker Global Forex Trading (GFT) gwarantuje wykonanie zleceń stop oraz zleceń limit po cenie ich wystawienia na głównych parach od poniedziałku do piątku. Wielkość tej gwarancji uzależniona jest od płynności danej pary i przedstawiona została w poniższej tabeli (tabela 1).

Generalnie zlecenie STOP początkowy może przybierać dwojaką postać:

- jako zanegowanie sygnału wejścia na rynek
- jako stały poziom od otwarcia pozycji (może być do tego użyty np. trailing STOP)

STOP początkowy jako zlecenie składane w odpowiedzi na zanegowanie sygnału, który wprowadził nas na rynek jest o tyle dobry, ponieważ logicznie wiąże się z sygnałem na podstawie, którego na ten rynek weszliśmy. I tak np. jeśli podstawą wejścia na rynek był sygnał kupna ze strony oscylatora stochastycznego przy pozytywnie ułożonych liniach MACD, to zanegowaniem tego sygnału będzie spadek oscylatora poniżej swojej linii sygnałowej wkrótce po wystąpieniu sygnału kupna. Minusem takiego podejścia może być to, że rynek po omówionym wyżej sygnale może wejść w jakąś lokalną konsolidację i wtedy zostanie wygenerowany sygnał zamknięcia pozycji, gdy tak na dobrą sprawę na rynku nic złego się nie stało. Dobrym rozwiązaniem takiego problemu może być stawianie początkowego zlecenia STOP na ostatnim ekstremum (w tym przypadku minimum), które poprzedziło wystąpienie sygnału kupna. Należy zdawać sobie sprawę z faktu, że sygnały wskaźnikowe w szczególności jeśli pochodzą z metod opartych na średnich mają pewną bezwładność co jest szczególnie niebezpieczne na szybko zmieniającym się rynku. W takim przypadku zanegowanie sygnału może wystąpić jeśli kurs instrumentu, w który inwestujemy, bardzo znacząco oddalił się już od ceny wejścia i tym samym poziom straty przekroczył dopuszczalne przez nas granice. Pewnym rozwiązaniem tego problemu wydaje się być zastosowanie zleceń obronnych znajdujących się w stałej odległości od poziomu otwarcia pozycji, o których teraz nieco napiszę. Ten typ zleceń obronnych początkowych, dzięki systemowi gwarancji wykonania zleceń STOP i Limit obowiązującego w GFT, pozwala nam niemal dokładnie określić wiel-

kość straty, którą możemy ponieść w każdej transakcji. Jego minusem jest to, że zwykle nie wiąże się on logicznie z metodą wejścia na rynek. Odmianą omówionego wyżej początkowego zlecenia STOP jest tzw. **Trailing STOP**, który funkcjonuje na platformie Deal Book II. Zaletą tego typu zlecenia jest to, że może on pełnić rolę zarówno zlecenia obronnego początkowego jak również może być on metodą kontroli pozycji, która porusza się już zgodnie z naszymi oczekiwaniami. Najogólniej rzecz biorąc w zleceniu trailing stop należy określić poziom, od którego zlecenie to ma być aktywowane oraz krok, o który ma się to zlecenie poruszać za ceną instrumentu.

Dopóki kurs nie oddali się od początkowego poziomu o wielkość zadanego przez nas kroku zlecenie to stoi na pierwotnym miejscu. Jeśli jednak kurs zacznie się poruszać w oczekiwanym przez nas kierunku, zlecenie to automatycznie zaczyna się przesuwac. Jeżeli następnie przyjdzie korekta, zlecenie pozostanie na poprzednim poziomie i zamknie naszą pozycję, jeśli wielkość tego cofnięcia przekroczy wielkość zadanego przez nas kroku. Moim zdaniem jest to dobra i wygodna metoda kontroli pozycji, jednak należy pamiętać, że działa w czasie rzeczywistym, a nie na cenach zamknięcia wobec tego większe cofnięcia w obrębie danej świeczki mogą nas wyrzucić z rynku mimo, że na zamknięciu nic wielkiego się nie stanie.

■ ■ Kontrola pozycji kiedy rynek zachowuje się zgodnie z naszymi założeniami

Metody kontroli pozycji podczas trwania trendu mają głównie znaczenie w strategiach średnio i długoterminowych. W strategiach krótkoterminowych metoda kontroli pozycji jest w zasadzie taka sama jak metoda jej zamknięcia. Po co stosuje się metody kontroli pozycji? Większość metod zamykania pozycji została już tak spopularyzowana, że przestały być one w wystarczającym stopniu skuteczne, a ich stosowanie nie pozwala osiągnąć rezultatów wyższych od przeciętnych. Dobrym rozwiązaniem wydaje się być stosowanie metod bardziej „wysublimowanych”, które mają jednak tą wadę, że nie zawsze występują w czasie przesilenia na rynku. Oczywiście najlepszym rozwiązaniem jest stosowanie kilku takich metod, które zwiększają prawdopodo-

bieństwo zamknięcia pozycji w pobliżu ekstremum rynku, ale to nie daje nam gwarancji, że za każdym razem jakiś z tych sygnałów wystąpi. Jeśli więc żaden z takich sygnałów nie wystąpi musimy mieć narzędzie, które będzie dla nas pewnego rodzaju filtrem bezpieczeństwa i zamknie naszą pozycję, kiedy rynek zwróci się przeciwko nam. Takie sytuacje występują zwykle podczas gwałtownych załamań na rynku, które nie występują zbyt często. Takim filtrem jest właśnie metoda kontroli pozycji, która powinna być na tyle szeroka, aby pozwolić rozwinąć się trendowi i uwzględnić jego specyficzne fazy (duża zmienność podczas odwracania trendu, dynamika i gładkość w jego środkowej fazie, wytracanie impetu podczas faz schyłkowych) (wykres1). Jest wiele metod kontroli otwartej już pozycji mających zastosowanie do inwestycji nastawionych na różny horyzont czasowy. Jedną z prostszych metod jest zastosowanie zleceń trailing stop, które w zależności od naszego horyzontu miałyby różny krok. I tak np. dla inwestycji nastawionych na krótkoterminową grę (łapanie kilku czy też kilkunastu pipsów zysku) dobrą wartością kroku wydaje się strefa od 8 do 15 pipsów. Jeśli ktoś jednak inwestuje w kilkudniowym horyzoncie potrzebuje narzędzia, które będzie mniej czułe i pozwoli na rozwinięcie się takiego trendu. W takim przypadku wielkość stosowanego trailing stop oscyluje zwykle wokolicach 50 pipsów.

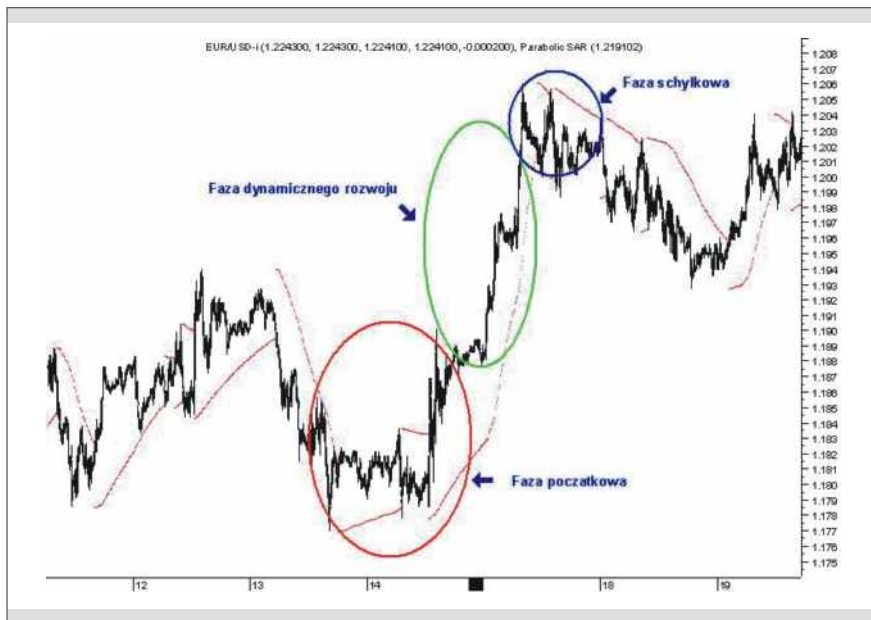
Dobrym narzędziem, które uwzględni poszczególne fazy rynku jest np. Parabolic SAR – wskaźnik stworzony przez J.W. Wildera i opisany szczegółowo w książce „New Concepts in Technical Trading Systems”. Nazwa tego wskaźnika pochodzi od jego parabolicznego kształtu oraz funkcji, którą pełni – SAR – stop and reverse czyli jest używany do zamykania pozycji oraz do ich odwracania (Parabolic SAR widoczny jest na wykresie 1 w postaci czerwonych przerywanych linii). Wskaźnik ten jest zarówno funkcją czasu jak i ceny, co oznacza że będzie się przesuwał na skutek upływu czasu trwania trendu jak również na skutek zmiany ceny instrumentu, dla którego jest liczony.

Do obliczania wskaźnika potrzebne są dwa parametry:

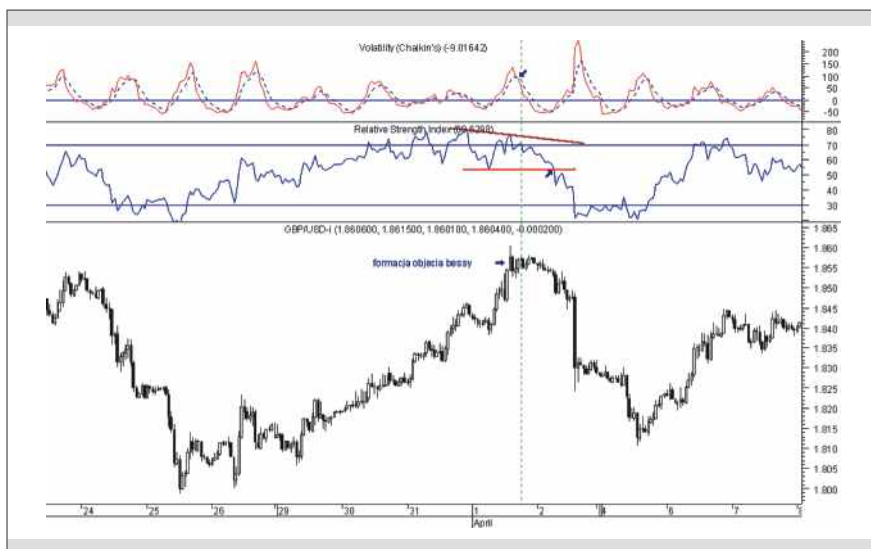
- AF (acceleration factor) – wartość przyspieszenia, o którą ma być podnoszona linia SAR w miarę upływu czasu trwania trendu
- Max AF – maksymalna wartości przyspieszenia

O czułości wskaźnika decyduje wartość AF – standardowo jest to 0,02

Zmniejszając wartość AF czynimy wskaźnik Parabolic SAR mniej czułym czyli oddalamy jego początkowe stadia od kursu instrumentu, który analizujemy. Dla trendów trwających kilka dni odpowiednią wartością AF

Wykres 1

Wykres 2

może być poziom 0,001 a dla day-tradingu odpowiednia wydaje się wartość 0,02. Innym narzędziem wykorzystywanym do szerokiej kontroli pozycji może np. być układ dwóch składników strategii inwestycyjnej proponowanej przez wymienianego już J.W. Wildera. Chodzi mi tutaj o +DMI oraz -DMI czyli wskaźniki pokazujące kierunek obecnego trendu. Dopóki +DMI pozostaje nad -DMI mówi się, że rynek znajduje się w trendzie wzrostowym i wtedy powinniśmy otwierać tylko długie pozycje. W odwrotnej sytuacji rynek znajduje się w trendzie spadkowym, wobec czego pożądane są tylko pozycje krótkie.

Zasady (metody) zamknięcia pozycji

Powszechnie uważa się, że są one najważ-

niejszym elementem strategii inwestycyjnej i tak naprawdę to one decydują o jej sukcesie. Jest w tym sporo prawdy, a metod tych jest tak dużo, że można by o nich napisać książkę. Generalnie metody zamknięcia pozycji podzielić można na kilka grup, z których najważniejsze to metody mechaniczne (wskaźnikowe), metody wizualne (formacje, wykresy świecowe, wybicia z formacji kontynuacji w kierunku przeciwnym do modelu) oraz metody mieszane. Wydaje mi się, że jeśli chce się osiągnąć przewagę nad rynkiem do zamykania pozycji powinno się używać kilku wyszukanых metod, które tutaj określiłem mianem metody mieszanej. Moim zdaniem, jeśli czyjaś metoda jest nastawiona na 2-3 dniowe trendy, to z powodzeniem w określeniu punktu przegięcia sprawdzić się mogą dywergencje na wskaźnikach impetu w powiązaniu z formacjami odwrócenia na wykresach świe-

cowych i przegięciem się Volatility Chaikin's na wysokich poziomach (wykres2). Jeśli żadna metoda nie zamknie pozycji (bo np. rynek odwróci się gwałtownie bez wcześniejszych ostrzeżeń) to zadziała nasz filtr bezpieczeństwa czyli metoda kontroli pozycji, o której pisałem wyżej.

Generalnie strategie inwestycyjne podzieliłem na dwie grupy w zależności od czasu obecności na rynku.

- strategia wybiórczej obecności na rynku
- strategię ciągłej obecności na rynku

Strategia wybiórczej obecności na rynku zajmują się wyszukiwaniem okazji inwestycyjnych i unikaniem sytuacji dwuznacznych a dobrze zastosowane potrafią omijać większość ruchów w obrębie konsolidacji, które zazwyczaj są destrukcyjne dla naszego portfela. Jeśli chodzi o zaangażowanie to możemy mieć tutaj pozycję długą, krótką lub być bez pozycji (co jest dość częste). Te strategie są idealne dla osób mających ograniczoną ilość czasu, którą mogą przeznaczyć na inwestycje, a ich wiedza i możliwości nie pozwalają na zastosowanie automatycznych systemów transakcyjnych. Do tych strategii zaliczyłbym między innymi **strategię wybić z konsolidacji**, którą omówię szczegółowo w dalszej części tego materiału.

Z kolei w strategiach **ciągłej obecności na rynku** zamknięcie pozycji długiej jest jednocześnie otwarciem pozycji krótkiej. Te strategie stosowane są zwykle przez zawodowych inwestorów i wymagają sporo czasu i środków technicznych, aby mogły być skutecznie stosowane. W dalszej części tego materiału pokażę Państwu jedną z możliwych strategii wybiórczej obecności na rynku na przykładzie „**Strategii wybić z konsolidacji**”.

Gra na wybić z konsolidacji jest bardzo popularną, prostą i w efektywną metodą gry na wszystkich płynnych rynkach w tym na rynku walutowym. Konsolidacje to wynik chwilowej równowagi między popytem a podażą – wybić z nich oznacza, że jedna strona przejęła nad nim kontrolę. Konsolidacje są zwykle przystankiem przed kontynuacją dotychczasowego trendu jednak specyficzne rodzaje często go odwracają. U podstaw tej metody stoi masowe wchodzenie na rynek jak również zamykanie błędnych pozycji w wyniku pokonania dających się łatwo zidentyfikować wsparć i oporów. To powoduje, że ruch wybijający jest silny i dynamiczny, a zatem stwarza szanse osiągnięcia zysku. Linie ograniczające konsolidację dają nam czytelne poziomy wsparcia i oporu, których pokonanie określi kierunek kolejnego ruchu. To z kolei powoduje, że możemy wcześniej ustawić odpowiednie zlecenia wejścia na rynek, zlecenia chroniące otwartą już pozycję oraz w przypadku małych konsolidacji zlecenia realizujące zysk. Kształt konsolidacji może nam powiedzieć coś więcej

Wykres 3

Wykres 4

o prawdopodobieństwie kierunku kolejnego ruchu oraz o jego potencjalnym zasięgu. Rodzaje najczęściej występujących konsolidacji oraz stopień ich istotności przedstawione zostały w tabeli 2.

Na wykresach od 3 do 5 pokazano najbardziej użyteczne konsolidacje, z których wybicia są zazwyczaj wiarygodne, a przez to metoda ta sprawdza się w tych przypadkach najlepiej.

Oto jak wyglądają poszczególne elementy strategii inwestycyjnej w metodzie wybić z konsolidacji:

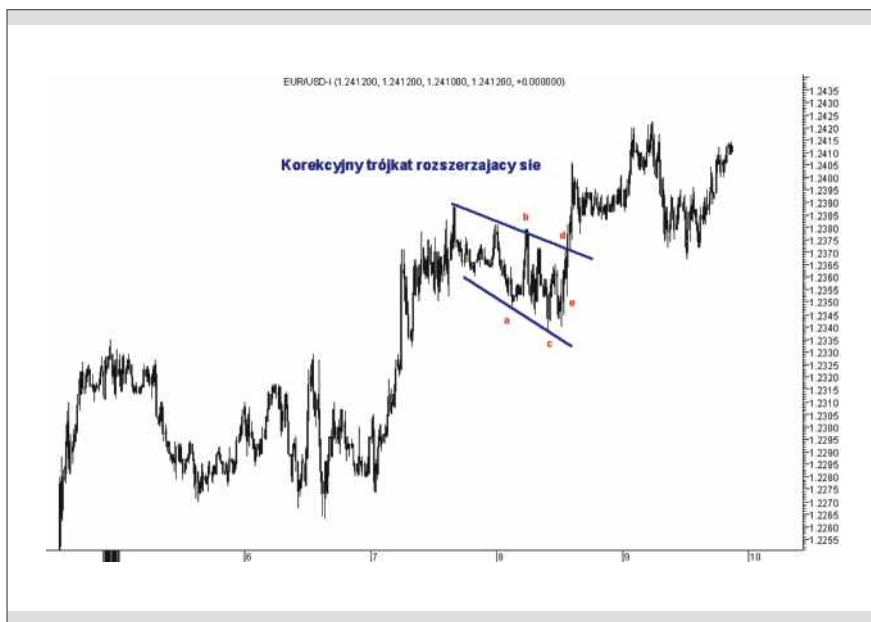
- **Otwarcie pozycji** – zlecenie składamy przed wybiciem z konsolidacji i wchodzimy na rynek tylko podczas wybicia w kierunku zgodnym z zasadami prawdopodobieństwa (tabela 2)
- **Zlecenie STOP** początkowy – w przypadku formacji o ograniczeniach równoleg-

łych lub rozszerzających się ustawienie zlecenia obronnego maksymalnie na 1/3 wysokości formacji jednak przy uwzględnieniu zasady, że ewentualna strata w przypadku fałszywego wybicia nie może być w jednej transakcji większa niż 3% kapitału

- **Rodzaje zleceń** – w przypadku niewielkich konsolidacji (czas kształtowania 2-3 godziny) najlepiej sprawdza się zlecenie – „**główne i zależne**”, w których od razu ze zleceniem wejścia na rynek ustawia się powiązane zlecenia obronne oraz zlecenie realizujące zysk. W przypadku dużych konsolidacji najlepiej wchodzić na rynek z zleceniem STOP z jednoczesnym złożeniem zlecenia obronnego. Przy dużych konsolidacjach oczekiwania co do zasięgu ruchu są zdecydowanie większe, więc stawianie bliskich zleceń realizujących zysk może w znaczący sposób ograniczyć potencjał takiej pozycji.

- **Kontrola pozycji podczas trwania trendu oraz zamknięcie transakcji** – w małych konsolidacjach – kształtujących się od jednej do kilku godzin odbywa się przez manualne podnoszenie zlecenia obronnego – pozycja zostanie zamknięta przez jedno z kleszczowych zleceń – zlecenie obronne lub zlecenie limit. W dużych konsolidacjach tworzących się od kilkunastu godzin do kilku dni oczekiwana wielkość ruchu jest duża, wobec czego najlepiej jest zastosować dość szerokie metody kontroli pozycji. Dobrze mogą się tutaj sprawdzać szerokie trailing stopy lub Paraboli SAR.

WAŻNE: jeżeli rynek wykona ruch w oczekiwanym przez nas kierunku wielkości ok. 20 pipsów przedstawiamy zlecenie obronne na poziom, na którym transakcja zamknie się na zero. Jeśli pozycji jest więcej niż jedna zamykamy połowę a na drugiej części stawiamy zlecenie STOP na cenie wejścia. Jest to jedna z możliwych metod zabezpieczania

Wykres 5

Rodzaj formacji	Krótką charakterystyka	Wartość prognostyczna (kierunek wybicia)	Zasięg ruchu
Kliny kończące	Jeśli pojawiają się kiedy trend jest już zaawansowany zwykle sugerują jego koniec i bardzo silny ruch w kierunku przeciwnym do jego wierzchołka	bardzo wysoka	podstawa formacji
Kliny korekcyjne	Ich nachylenie musi być przeciwne do kierunku dotychczasowego trendu	bardzo wysoka	brak jednoznacznych metod prognostycznych
Trójkąty	Zwykle poprzedzają ostatni ruch w kierunku dotychczasowego trendu	dobra	szerokość formacji od miejsca wybicia
Diamenty	Są uznawane zarówno za formacje odwrócenia jak i kontynuacji trendu	niska	szerokość formacji
Flagi	Kierunek pochylenia przeciwny do dotychczasowego trendu	dobra	„flaga powiewa w połowie masztu”
Prostokąty	Konsolidacje poziome	dobra	zwykle szerokość formacji
Trójkąty rozszerzające się:			
Poziome	Formacje bardzo himeryczne	niska	zwykle określa się na podstawie szerokości
Opadające (korekcyjne)	Nachylenie przeciwne do dotychczasowego trendu	dobra	zwykle określa się na podstawie szerokości formacji
Zgodnie z kierunkiem dotychczasowego trendu (zwykle wykańczają trend)	Ograniczenia formacji będą zgodnie z kierunkiem dotychczasowego trendu formacje bardzo emocjonalne, mogą zarówno odwracać trend jak i być tzw. korektą pędzącą	niska	gdy odwracają trend – pierwszy ruch najczęściej do podstawy formacji

Tabela 2

się przed sytuacją, w której papierowe zyski przerodzą się w straty.

Wskazówki dodatkowe:

Szukamy konsolidacji zaawansowanych – tzn. mających już co najmniej po dwa punkty zwrotne. Generalnie im więcej punktów zwrotnych, tym wybiecie bardziej wiarygodne. Moje obserwacje wykazały, że aby ruch wybijający był wiarygodny linia ograniczająca formację musi opierać się co najmniej na trzech punktach zwrotnych. W przypadku konsolidacji, które zazwyczaj stanowią przystanek przed kontynuacją dotychczasowego trendu składamy zlecenia wyłącznie w kierunku tego trendu. W przypadku formacji o dwuznacznym charakterze (np. trójkąt rozszerzający się poziomy) możemy obstawić wybiecie zarówno w górę jak i w dół. Podsumowując myślę, że udało mi się przekazać Państwu ideę budowy strategii inwestycyjnych oraz pokazać z jakich elementów każda strategia powinna się składać. Bez tych składników i odpowiednio dobranych narzędzi, które są przydatne w realizacji elementów strategii trudno sobie wyobrazić odniesienie sukcesu na jakimkolwiek rynku, a w szczególności na rynkach o wysokim stopniu lewarowania. Skuteczna strategia inwestycyjna nie musi być skomplikowana, a najważniejszą sprawą jest konsekwentna realizacja jej elementów i automatyczna reakcja na wydarzenia rynkowe, a nie postępowanie w myśl „zasady”- „jakoś to będzie” lub „rynek musi się cofnąć”. Nawet jeśli w przypadku błędnych transakcji kilkakrotnie uśmiechnie się do nas szczęście i zdołamy wyjść na zero przetrzymując pozycję, to prędzej czy później nadejdzie dzień kiedy tego szczęścia nam zabraknie, a wtedy odstępstwo od swojej strategii może się okazać zgubne.